

ภัยแล้ง-โควิด วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวอีสาน

ภัยแล้งในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นและรุนแรงมากขึ้นทุกปี เมื่อปี 2562 เกิดภัยแล้งที่รุนแรงที่สุดในรอบ 4 ทศวรรษ พื้นที่เพาะปลูกและเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับผลกระทบทางลบเป็นอย่างมาก

โควิด-19 เริ่มแพร่ระบาดในประเทศไทยช่วงต้นปี 2563 ทำให้ความต้องการและราคาผลผลิตอินทรีย์เพิ่มขึ้น และเกษตรกรมองอาชีพเกษตรกรรมดีกว่าอาชีพอื่นเพราะได้รับผลกระทบน้อยกว่าและมีแหล่งอาหารสำหรับการบริโภคในครัวเรือน ทว่า โควิด-19 ก็ทำให้รายได้ครัวเรือนลดลง

ผลกระทบของภัยแล้ง ในปี 2562

พื้นที่ปลูกข้าวประสบปัญหาประมาณ 3.9 ล้านไร่

มูลค่าความเสียหายประมาณ 8,985 ล้านบาท

ผลผลิตข้าวลดลง 1,757 - 4,661 กิโลกรัมต่อไร่

รายได้เกษตรกรลดลง 25,840 - 50,171 บาทต่อครัวเรือน

ผลผลิตข้าวเสียหาย 61.54 - 88.86%

1 ใน 3 ของเกษตรกรมีผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค

เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบมากกว่า 80% เป็นเกษตรกรขนาดกลางและขนาดเล็ก ทว่า พวกเขากลับเข้าไม่ถึงการชดเชยความเสียหายจากโครงการช่วยเหลือของรัฐบาล

การแก้ปัญหาภัยแล้งของภาครัฐในปัจจุบันเน้นการแก้ปัญหาระยะสั้น ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน

ผลกระทบของโควิด-19 ในปี 2563

ครอบครัวพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว รายได้ลดลง 33,889 บาทต่อปี (ลดลง 21.83%)

ครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 มีรายได้ลดลงเฉลี่ย 51,428 บาทต่อปี

สัดส่วนเกษตรกรที่ไว้ระบางต่อความยากจนเพิ่มขึ้นจาก 40.83% เป็น 59.17% ในปี 2563

กลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้หลักจากการรับจ้างมีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีมาตรการ/นโยบายเฉพาะเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็ก (น้อยกว่า 10 ไร่) ในการรับมือหรือบรรเทาผลกระทบจากภัยแล้ง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้และการตระหนักต่อปัญหาภัยแล้ง รวมถึงให้ความรู้ที่จำเป็นต่อเกษตรกรในการปรับตัวและรับมืออย่างยั่งยืน พร้อมวางแผนระยะยาวและลงทุนเพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งในวงกว้าง

3. การสนับสนุนทางเลือกในการสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับเกษตรกร เช่น การเลี้ยงสัตว์ หรือการอบรมอาชีพ เป็นสิ่งจำเป็นในการชดเชยรายได้จากปัญหาภัยแล้ง

1. การสำรวจตลาดใหม่และตลาดท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะสินค้าอินทรีย์และอาหารเพื่อสุขภาพ

2. การเสริมสร้างความสามารถในการรับมือกับเหตุการณ์ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในระยะยาว เช่น การส่งเสริมการออมเงิน การทำประกันชีวิต หรือบริหารจัดการสินทรัพย์หมุนเวียน รวมถึงการสร้างโอกาสหรือตำแหน่งงานในพื้นที่ประสบภัยแล้งมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครัวเรือนเกษตรกร

3. การกำหนดมาตรการทางสังคมเพื่อลดผลกระทบจากโควิด-19 ต้องคำนึงถึงความแตกต่างด้านลักษณะประชากร และแบ่งระดับความช่วยเหลือตามขนาดของครัวเรือน

